

door Ivo Blom

LIMBURG IN BEELD
(*Hollandia 1918/1919*)

Versies van Hollandia's bronsgroen eikehout

“De opnamen die Stoop en zijn Hollandia-ploeg in 1918 in Limburg maakten, leverden genoeg materiaal voor vier korte onderwijsfilms op: Maastricht, Landbouw en Veeteelt in Limburg, Mergel-industrie en Valkenburg en omgeving. Loet C. Barnstijn die op zoek was naar geschikte onderwijsfilms voor zijn HAP Film, besloot de vier films samen te voegen onder de titel LIMBURG IN BEELD. Samen met STEENKOLENMIJNEN IN LIMBURG werd hij in 1919 in roulatie gebracht.”¹

Het leek zo duidelijk: een van de eerste grote voorbeelden van de Nederlandse documentaire school conserveren, namelijk LIMBURG IN BEELD (Hollandia 1918/1919) van Jules Stoop. De kwaliteit stond buiten kijf. Uitgebalanceerd gecomponeerde en uiterst atmosferische opnamen van Limburgse dorpen en het Limburgse platteland platteland, waarbij de gevarieerde tinting en combinaties van tinting en toning die idylle nog eens versterken. Rustige beelden van karakteristieke boerenfamilies en van het leven op de typische Limburgse boerenhoeves, maar ook shots van en vanuit rokende stoomtreinen die in volle vaart door het Geuldal snellen en van het zwoegen van arbeiders bij de mergelgroeves. Kortom, even controleren en dan onmiddellijk conserveren, zou je denken. Het Nederlands Filmmuseum had bovendien al eerder twee delen geconserveerd, 'Maastricht' en 'Landbouw en veeteelt in Limburg' (op de filmkopie getiteld als 'Een Limburgsche boerderij'). Wat zou er eenvoudiger zijn geweest dan 'de rest' te conserveren. Het lag allemaal wat gecompliceerder...

Bij het Polygoon-archief van het NOB bleek origineel negatiefmateriaal te liggen dat

verwijst naar een vijf-, in plaats van een vierdelige versie van de film. Men bezit de delen 3 (Mergel-industrie), 4 (Valkenburg) en 5 (Geuldal).

De RVD heeft masters van dit negatiefmateriaal. Het Filmmuseum bleek meer dan één versie van de film te hebben. Ten eerste was er een vierdelige complete versie. De nitraatkopie van deze versie bevatte een begintitel 'Kijkjes in Limburg' en vermeldde dat hij werd gedistribueerd door HAP Film. In deze versie bevat deel 4 over Valkenburg niet alleen beelden van Valkenburg, maar ook van het Geuldal, kortom ook de opnames van deel 5 van de NOB-versie.²

Maar verstopt onder allerlei kluisnummers doken uit de Filmmuseumkluisen ook losse kopieën van de diverse delen op; dezes waren duidelijk anders gemonteerd dan de vierdelige versie. Er was zelfs een compilatieachtige rol film, apocrief betiteld als 'Reis door Zuid-Limburg', maar in feite grotendeels deel 5 van de NOB-versie. Alleen zat hier een fragmentje in dat in geen enkele andere versie voorkwam: een shot van een Duitse soldaat die aan de andere kant van de versperring van de 'dodelijke draad' aan de

Nederlands-Belgische grens rustig een Hollands sigaartje rookt. Deze opname werd duidelijk vóór november 1918 geschoten en na de wapenstilstand van 11 november uit de kopie gehaald. Het filmmateriaal van dit fragment bevestigt dit: de perforatie draagt een Kodakdatering van 1917. Hoogstwaarschijnlijk zijn alle opnamen voor de Limburg-film dus nog voor het einde van de Eerste Wereldoorlog vervaardigd.³

vergelijking

Na vergelijking van de diverse rollen film konden de volgende conclusies worden getrokken. Blijkbaar werd er aanvankelijk een vijfdelige versie van de film gerealiseerd. Daar wijst het negatiefmateriaal van het NOB op, maar ook de diverse losse delen bij het Filmmuseum, die naast de vierdelige versie op een tweede, vijfdelige, versie wijzen. Van deze vijfdelige versie ontbrak alleen het deel over de mergelindustrie. Helaas, want over het algemeen is deze versie veel interessanter qua kleur. Volgens informatie op de filmkopieën werd deze versie gedistribueerd door HAP Film (delen 1 en 5) en door BenS Film (delen 2 en 4). Naast de distributeur is de produktie maatschappij Hollandia op de tussentitels vermeld. Vanwege de verschillen

in benamingen van maatschappijen is mijn vermoeden dat deze delen als zelfstandige films werden uitgebracht.

Wat een keuze voor de ene of de andere versie niet gemakkelijker maakte, is de verschillende montage van de vierdelige en de vijfdelige versies. In de vijfdelige versie komen in tussentitels van deel 1 en 4 gedichten voor van de Limburgse poëet Felix Rutten: een ode aan Maastricht en een ode aan Limburg. De eindes van de twee versies zijn ook verschillend. De vierdelige versie eindigt met shots van rustende boeren en een zonsopgang boven Maastricht (in stemmig rood en blauw). Deel 5 van de vijfdelige versie toont, net als in de andere versie, een reis door het Geuldal, maar eenmaal aangekomen bij het Drielandenpunt bij Vaals, geeft een tussentitel ('Naar huis!') aan dat de reis terug wordt ingezet. Daarna volgen diverse shots vanuit een rijdende trein, eerst enkele rechtvooruit gefilmd, dan enkele van opzij: van Valkenburg gaat het terug naar Maastricht.

completeren

Vanwege de eerdere keuze voor conservering van de eerste twee delen van de vijfdelige versie van LIMBURG IN BEELD, is gekozen voor

een zoveel mogelijk completeren van deze versie. Dat betekent in de praktijk, dat de delen 'Valkenburg' en 'Geuldal' van deze versie geconserveerd zijn. In het deel over Valkenburg zat reeds ontbinding; hiervoor is een enkel shot vervangen door materiaal uit de vierdelige versie. Aangezien het deel 'Mergel-industrie' van deze versie niet aanwezig is, is het onderdeel van de vierdelige versie over dit onderwerp geconserveerd. En ook het stukje film met de Duitse bezetter is als filmhistorisch curiosum geconserveerd. Enfin, Hollandia's bronsgroen eikenhout is nu in ieder geval in zijn geheel gered. Nu nog de onderzoeken en publicaties!¹

Noten

1. Bert Hogenkamp, *De Nederlandse documentaire film 1920-1940*, Amsterdam 1988, p. 25. Zie ook: *De Bioscoop-Courant*, 24 mei 1918, 27 december 1918, 31 januari 1919, 7 februari 1919 en 21 februari 1919.
2. Aanvankelijk werd de film in de bladen aangekondigd als 'Kijkjes in Zuid-Limburg'. Zie: *De Bioscoop-Courant*, 27 december 1918. Pas in *De Bioscoopcourant* van 7 februari 1919 werd reclame voor de film gemaakt waarbij de titel 'Limburg in Beeld' werd gehanteerd. De film werd in *De Bioscoopcourant* van 27 december 1918 aangekondigd als de eerste schoolfilm van de nieuwe sectie 'Natuur, wetenschap en industrie' van de eveneens net opgerichte BenS Film, een zusteronderneming van HAP Film. Vanaf mei 1918 was HAP Film de officiële distributeur van de Hollandia-Filmfabriek geworden.
3. Het nitraatmateriaal vermeldt Kodak-dateringen van 1917 en 1918. Dat wil overigens niet persé zeggen dat de filmkopieën ook in diezelfde jaren vervaardigd zijn, maar de ervaring leert dat er over het algemeen hooguit een marge van een jaar verschil tussen Kodakdatering en produktie van de kopie bestaat.
4. De vierdelige versie is afkomstig van het Museum van Onderwijs. Van de vijfdelige versie is alleen bekend dat het deel over Valkenburg van het Museum van Onderwijs afkomstig is.

Bestuur

Op de Algemene Ledenvergadering die plaatsvond op 3 juni j.l., voor aanvang van de GBG-Voorjaarsconferentie, werden maar liefst vijf nieuwe bestuursleden gekozen: Bernadette Kester, Mieke Lauwers, Pim Slot, Chris Vos en Annemieke Westenbrink.

De vijf nieuwe bestuursleden nemen de plaats in van vijf oude leden die zich geen van allen herkiesbaar hadden gesteld. Godelieve van der Heijden en Marijn van den Born, respectievelijk voorzitter en penningmeester, konden zulks ook niet; hun bestuurslidmaatschap moest na twee opeenvolgende termijnen van drie jaar afgelopen zijn. Godelieve en Marijn zijn vanaf het allereerste begin (november 1986) bij de vereniging betrokken geweest, eerst als mede-initiatiefnemers en – vanaf 1988 – als bestuurslid. Hun verdiensten voor de groei en bloei van de vereniging GBG zijn van een onschatbare waarde geweest. Daarvoor is hen grote dank verschuldigd. De bestuursleden Egbert Barten, Bert Hogenkamp en Frank van Vree stelden zich vanwege hun drukke werkzaamheden elders niet meer herkiesbaar. Ook naar hen gaat dank voor de bewezen diensten uit.

Het nieuwe bestuur van de vereniging Geschiedenis, Beeld en Geluid kent met ingang van 3 juni 1994 de volgende leden: Bernadette Kester, Mieke Lauwers, Mirjam Prenger, (voorzitter), Edward Schenk (penningmeester), Pim Slot (secretaris), Chris Vos en Annemieke Westenbrink.